

Kolláth György

Egyfajta új bizalom

Prófétikus hangulatban nyilatkozott az Alkotmánybíróság (AB) elnöke a testületről, a nagyvilágról, önmagáról (L.: napilapok: 2015.12.15.). Így: kezd kialakulni egyfajta új bizalom az AB iránt; egyre több beadvány érkezik a testülethez. A jelenlegi uniós szabályok alkalmatlanok a migránsválság kezelésére. Három súlyos globális jelenség is egymásra torlódik; túlnépesedés, klímakatasztrófa, szociális szakadék. Konklúzió: az így kialakult helyzetben teljesen új megoldásokra van szükség, de az ez irányú folyamatok még el sem indultak. Slussz: az ő mandátuma is lejár; ha szükség van rá, elvállalna egy újabb elnöki ciklust. (Elnöki, nem sima bírói megbízatásról beszél.)

A nyilatkozat a - miniszterelnök által dicsért, ezzel leleplezett, vissza még sem utasított – „kereszténydemokrata többségű és értékrendű” AB új hitvallásának a kifejeződése. Bajai:

A hamis politikai közbeszéd beszivárgása, hogy számok növekedése automatikusan a bizalom emelkedését igazolja. Monopolhelyzetű szervezet ezzel nem minősítheti önmagát. Hová mennének a jogkeresők (mint sokszor az AB után is): mind Strasbourgba? Alapjogvédelmének eredményessége, minősége, kihatása; alkotmányos, hatalom-megosztási rendeltetésének ereje és biztonsága adná a bizalom érdemét; erről pedig szó sincs.

AB-elnöknek e minőségében nem dolga saját(os), végletes, világpolitikai próféciaát vázolni; pláne nem lesújtó, üres kilátásokkal. Az alkotmánybíráskodásnak, mint funkciónak egyetemleges bázisa, mércéje bezzeg volna: alkotmányos értékrend, jogelvek és precedensek, közjogi minőségek, kategóriák, egyezmények és karták sora, és azok oltalmazása; plusz ama garanciát nyújtó jog beteljesítése és szolgálata, mely uniós és nemzetközi tekintetben a gya(ko)rló hatalom korlátja. Megkerülő csel új helyzetre, globalizációs, uniós krízisre, egyéb válságra hivatkozva durva, aktuális engedményeket tenni a regnáló hatalomnak; mely ezt elvárja, s vele vissza is él. Megtörtént, folytatólágosan.

Más: annyi alapvetően az AB-re (is) tartozik a menekültügy kapcsán, hogy az ide érkezők és a honi hatóságok között közigazgatási jogviszony jön létre, melyben a migráns ügyfél. Alá van rendelve a hatóság adminisztratív hatalmának, de nincs neki kiszolgáltatva; e jogviszony kölcsönös jogok és kötelezettségek, jóhiszemű együttműködések foglalata. Ebben a közhatalom a helyzeti és erőfölényével nem élhet(ne) vissza, az ügyfél emberi és eljárási jogai sérthetetlenek. A jogban a mennyiség itt sem csaphat át bármit megengedő, ártó minőséggé, kriminális-militáns fellépés, avagy szélnek eresztés jogává. Kész volna az AB-elnöki magyarázat és mentség a nemzetközileg kifogásolt állami szerepvállalásra?

A jelen alkotmánybíráskodásán az alkotmányjogi gondolkodásmód buktatóit lehet felfedezni. Civiljogi szemüvegen nézve sok a sima eset: ha pl. egy kutya megmar egy embert, akkor a magánjog reagál: egyedi ügy, polgári kártérítés a jogkövetkezmény. Nem a rendszer egésze a próbakő. A közjog más, ott alap a rendszerelvű megközelítés, és messze nem csak az egy szem (olyan amilyen) alaptörvény számít. Ez nem „aktivista” megközelítés, nem ízlésbeli kérdés, hanem a közjog világának nehézsége és szépsége is egyben. Adódik két alkotmányos közhely, mely mégsem hat eléggé a mostani AB-re:

1. Az alkotmány(jog), az alkotmányosság nem pusztán x számú „becikkelyezett” §, hanem demokratikusan megállapított s figyelembe vett, valóságként tisztelt értékrend és jogelv, sőt szokás, hagyomány, elvi-morális politikai norma, együttműködési protokoll és gyakorlat, úriemberek megállapodása, ekként átléphetetlen határ is. Ilyen volt az AB 20 éven át kimunkált és ápolt közjogi kincsének a zöme, elvi precedenseinek összefüggő rendszere is; amit szégyenszemre a parlament tollvonással kiiktatott. Mit lépett erre az AB (semmit); mit tett volna ekkor az Egyesült Államok vagy Németország alkotmánybíráskodó testülete?!

A fenti tényezők együttese egy demokratikus politikai váltógazdaság terén hasonlóképp' áthághatatlanul „szent” norma, alkotmányos követelmény, mint a legtöbb szankcionálható, tételes regula. (Ehhez még csak történelmi alkotmánynak sem muszáj lennie.) Előbbiek felrúgása nem gyáva beletörődést igényelne – az AB részéről sem. Különben a létének értelmét veszti el a testület; válik sóhivatallá abban az országban, ahol nincs sóbánya, s tengeri sóleparlás sem folyik.

2. Közjogi intézményt, szabályt, szervezetet, működést is megváltoztathat a négy évre választott parlament. A demokratikus, jogállami és uniós berendezkedés viszont a túlnyomó, netán kétharmaddal bíró többség számára is tabu; ameddig alkotmányos demokráciáról beszélünk még. Nem válhatna tehát a formailag lehetséges, hibaözönként kumulálódó „élő jog” de facto módon az alkotmányos rend torzójává, hamis paródiájává. Noha technikailag, kétharmados számaránnyal lehet, közjogilag nem korrekt, ezért tilos volt és lenne továbbra is a hatalom-megosztás rendszerét taccsra vágni, azok független tényezőit felvizezni, pártbefolyás alá gyúrni. Alkotmányellenes durva többségi rendszert kreálni fülkeforradalom, szabadságharc ürügyén '89 örökségéből. Megengedhetetlen egyoldalú, önös személyi, ill. pártérdek mentén – világmegváltó, nemzetmentő hivatkozások nyomán - új állami és jogi metodikát oktrojálni az országra, a politikai ellenfelekre, Európára. Mindehhez statisztáló AB-re pedig nincs szükség.

A XXI. századelő sok globalizációs gondja-baja kihívás a jog számára is. A jog ősi, elemi törvény(szerűsége) ugyanakkor az absztraháció; vagyis általános (sokszor közmegegyezéssel) elvek, értékek és normák érdemi, fair alkalmazása változó, konkrét helyzetekre – a döntéshozók önös érdeke, helyezkedése, ideológiája és szimpátiája nélkül. Így, ha az AB-én új szelek fújnak is, penetráns a szaguk.

A szerző alkotmányjogász